

STAV

Čekajući 2014.

Nije lako ovih dana u Crnoj Gori, sa njenim kontroverzama i formiranim profilom javne scene, s izoštrijenom percepcijom za kvalitet ostvarivanja javnog interesa, ali i nama imanentnom neobjašnjivom potrebom za relativiziranjem novih inicijativa, koliko god one bile opravdane i nužne, obezbijediti konsenzus u razumijevanju potrebe za nastavljanim restriktivne fiskalne politike i budžetskog okvira za 2014. g. Ovo tim prije što se produžavanjem ograničenja nivoa penzija i zadržavanjem ostvarenog nivoa plata u javnom sektoru povećanje mehanizam posebne senzitivnosti na mjere koje na direktan način opredjeljuju realni nivo dohodaka u sektoru stanovništva, koliko god da stvaranje uslova za stabilnost javnih finansija čini preduslov jačanja ekonomije u cjelini i okvir za uspostavljanje povoljnijih relacija u raspodjeli.

Kako štednja i restrikcija, po prirodi stvari, generišu osjećaj određene ugroženosti i tjeskobe, u sjeni naših zapažanja su ostali učinci ekonomske politike u 2013. g. S rizikom da se ovaj diskurs protumači neobjektivnom percepcijom stvarnosti, mora se reći da su preduzete mjere finansijske konsolidacije, koliko god bile nepopularne, a u nekim segmentima i nekonzistentne sa strateškim opredjeljenjima u oblasti fiskalne politike, usmjerenim na uspostavljanje stabilnog, predvidivog i podsticajnog sistema, obezbijedile znatan porast budžetskih prihoda i snaženje objektivne snage budžetskog mehanizma u pogledu servisiranja tekućih i vanrednih potreba. Uz kontrakciju javnih rashoda, provedenu mjerama štednje i selekcije troškova, ostvarena je dodatna podrška procesu uspostavljanja održivosti javnih finansija. Insistirajući istovremeno na dosljednosti u pogledu izvršavanja konstituisanih obaveza prema državi, naplati zastalost poreskog i carinskog duga, obuzdavanja sive ekonomije i stvaranju jedne nove poreske kulture kojom, u krajnjem, izražavamo stav lojalnosti prema svojoj državi.

S razumijevanjem za kritike u odnosu na ishodište i genezu problema, nedovoljnu dosljednost u provedbi nekih mjera ekonomske politike i samu anticipaciju razvoja događaja i efekte koje je tako hiriviti tok krize proizveo na ranjive djelove sistema, pažnja se neminovno koncentriše na nivo budžetskog deficita i javnog duga kao ključne neravnoteže u sferi javnih finansija. Budžetski deficit za deset mjeseci ove godine je na nivou od 115,5 miliona eura, da bi prema realnim očekivanjima do kraja godine dostigao 151,9 milion eura, što čini 3,5%, odnosno 4,6% BDP-a respektivno. Imajući u vidu prošlogodišnju relaciju (6,7% BDP-a) i procjene, zasnovane na konzervativnom pristupu, da će se budžetski deficit u 2014. svesti na 1,98% BDP-a, a već 2016. dostići ravnotežni nivo prihodne i rashodne strane, to svakako

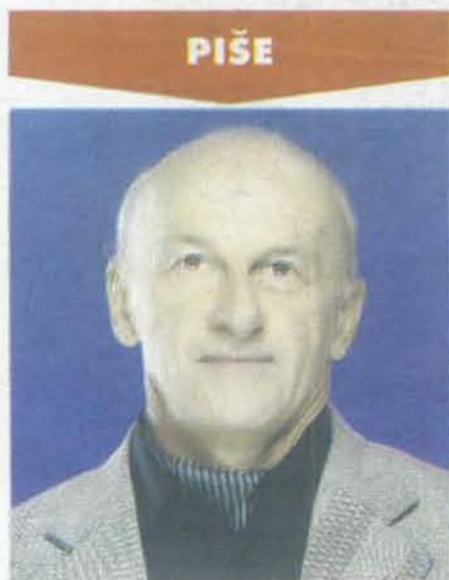
predstavlja uspjeh i rezultat je djelotvornosti mjera konsolidacije javnih finansija. Restrukturiranjem duga i uspostavljanjem strategije njegove dugoročne održivosti, uz podršku međunarodnih finansijskih institucija koja ukazuje na pravilan izbor ekonomskog instrumentarijuma, biće stvoreni uslovi da se tokom naredne tri godine učesće javnog duga u BDP-u smanjuje sa sadašnjih 56,5% u 2013. na 52,7% BDP-a u 2016. i održi ispod Mastroškog kriterija (60% BDP-a). Ovo će biti praćeno naporima usmjerenim prioritarno na ekonomski rast i jačanje kapacitativnosti BDP-a čime će se relativizirati efekat balasta koji zaduženost kao ekonomski fenomen objektivno proizvodi. Scenario izlaska iz krize i oporavka ekonomije, ne samo tokom tekuće godine, kontinuirano je računao sa nepri-

no, aktuelne espertske analize koje dolaze iz Svjetske banke potvrđuju validnost opredjeljenja ka daljnim naporima u pravcu konsolidacije sa preporukama da se istraje u procesu smanjivanja udjela javne potrošnje u BDP-u, s obzirom da u tom pogledu postojeće relacije premašuju evropske standarde i objektivnu moć domicilne privrede (procijenjenih 45,8% BDP-a u 2013.). Modelirane procjene Svjetske banke, sa varijablama *pro et contra*, upućuju na procjenu da će crnogorska ekonomija u 2014. godini ostvariti rast od 2,6%.

Na koje snage sistema se računa u oficijelnim projekcijama razvoja?

Dosljednošću u evropskom procesu se svakako jača integritet zemlje u okviru globalnih napora da se razvija stabilnija i prosperitetnija ekonomija i obezbjeđuje povoljan međunarodni status. Jačanjem vladavine prava, poslovnog i investicionog ambijenta, sa podrškom preduzetništva i jačanjem konkurentnosti na svim nivoima, kao mjere uspjehnosti, stvaraju se uslovi za atraktivnost i ravnopravnost učesća u tržišnoj utakmici, koliko god ovo imalo prizvuk flo-skule u vremenu kad dnevni problemi ne likvidnosti, izostanka bankarske podrške, zastalost poreskog duga i ograničene konkrentne sposobnosti čine objektivni limit procesu reprodukcije i stvaranju uvećane nove vrijednosti. Naravno, od naše umješnosti da razvoju konkurentne proizvodnje u Crnoj Gori 2013-2016. g. Pritom se, generalno, u većoj mjeri treba oslanjati na sopstvene snage i komparativnu prednost raspoloživog resursa u kojoj poseban potencijal humanog kapitala, sa sposobnošću kreacije inovativnih rješenja, sistem može učiniti efikasnijim, ne tretirajući pritom inferiornom relaciju prema stranim direktnim investicijama koje mogu pokrenuti multiplikativni efekat novog zapošljavanja i preduzetničke inicijative. Uostalom, sasvim realni izgledi za značajnije efektuiranje stranih ulaganja u projekte turističke privrede, energetike i putne infrastrukture već u narednoj godini, s obzirom na gabarite crnogorske ekonomije, u znatnoj mjeri mogu da promijene makroekonomske performanse i opštu sliku privrednog ambijenta. Zato u 2014. treba računati sa neizbježnim efektima mjera i napora da se javne finansije stabilizuju, ali i otvaranjem prostora, u ambijentu jačanja stabilnosti i ubrzanja započelih projekata investiranja, za naša lična, tako prirodna, očekivanja.

Autor je savjetnik u kabinetu ministra finansija Crne Gore

BORISLAV RATKOVIĆ

kosnovenošću rješenja kojima se obezbjeđuje rast i razvoj kao platforma za ublažavanje nepovoljnih efekata iznudenih mjera štednje i novog poreskog opterećenja.

Kvantitativni okvir sadržan u ažuriranim Makroekonomskim projekcijama 2014-2016. godine, koje su bile osnova za kreiranje budžetskog okvira za 2014. te jesenjoj analizi makroekonomskih kretanja i strukturalnih reformi, potvrđuje očekivanja da će u 2013. i pored svih teškoća, biti ostvaren rast ekonomije od 2,6%. a da će se tokom tri naredne godine rast kretati tempom od 3,6%, 3,5% i 3,8% respektivno, što je respektabilno ako se ima u vidu proces sporog oporavka ekonomija u okruženju, arealu EU i eurozone na koje smo upućeni prirodnom pravcima ekonomske razmjene. Istovremeno,

NEKO DRUGI

Spakovani koferi?

Nicu bi najradije ostao u svojoj domovini Rumunjskoj. Dvadeset pet godina je radio kao električar za jednog velikog ponuđača električne energije na zapadu zemlje. To je prije bilo državno poduzeće koje je preuzeo strani investitor. Posljednjih godina je mnogo njegovih kolega dobilo otkaz. 45-godišnjak je isprva mogao ostati: "Ali zbog nedostatka ljudi sam morao raditi dvostruke smjene. Bio sam toliko umoran da sam dva puta zaspao dok sam vozio auto", žali nam se Nicu.

On ne želi da mu objavimo prezime, makar je na koncu i on izgubio posao. Da bi našao novi posao ili kako bi postao samostalni poduzetnik, trebao bi pohađati stručni tečaj za potrebnu kvalifikaciju. To je obavezno, iako se radi području u kojem je radio duže od dva desetljeća. Tečaj kvalifikacije stoji oko tisuću eura i taj bi novac Nicu trebao platiti iz vlastitog džepa. To su više nego dvije prosječne mjesečne plaće u Rumunjskoj. "Ne znam, kako da dalje plaćam studij moje kćeri", žali se električar. Zato razmišlja da nakon 1. siječnja 2014. potraži posao u zapadnoj Europi, na primjer u građevini ili poljoprivredi. Ali nije siguran, hoće li se odlučiti na taj korak. "Postoji velika opasnost da vas kao stranca s jugoistoka Europe tamo izrabljuju", kaže Nicu.

Od početka slijedeće godine za građane Rumunjske i Bugarske prestaje bilo kakvo ograničenje za zapošljavanje kakve su uvele neke zemlje EU, među kojima je bila i Njemačka. Ali Sven-Joachim Irmer, direktor podružnice Zaklade Konrada Adenauera za Rumunjsku i Moldaviju tvrdi kako u Rumunjskoj i Bugarskoj "ljudi ne sjede na već spakiranim kovčezima." Za njega je potpuno normalno da građani Evropske unije traže posao ili mjesto za studij u drugim zemljama, ali o nekakvoj "poplavi" kakvu proriču mnogi mediji u zapadnoj Europi neće biti niti traga.

Posao u inozemstvu za Rumunje i Bugare nije ništa novo

Rumunjska i Bugarska su članice EU od 2007. a i prije ovog roka su se građani tih zemalja mogli zapošljavati i u Njemačkoj, ako su zatražili dozvolu rada pri Saveznom zavodu za zapošljavanje. Visokokvalificirane osobe koje bi radile u svom stručnom području, članovi njihovih obitelji i oni koji su se školovali u Njemačkoj već su bili oslobođeni tih ograničenja i mogli su slobodno raditi u ovoj zemlji.

To znači da od 1. siječnja ograničenje nestaje prije svega za nekvalificirane radnike iz Rumunjske i Bugarske koji su do sada smjeli raditi u Njemačkoj samo šest mjeseci u neprekidnom tijeku i to obično kao sezonski radnici. Sada oni mogu tražiti i radno mjesto na kojem bi bili i dulje od tog roka.

"Razmišljaju" i ostaju u domovini

Ne postoje točne statistike koliko Bugara i Rumunja nakon 1. siječnja 2014 uistinu planira otići u inozemstvo. Po jednom istraživanju OECD-a trenutno u inozemstvu živi već više od tri milijuna Rumunja. U Bugarskoj je nedavno jedan institut za ispitivanje javnog mnijenja proveo anketu o nakanama za odlazak u inozemstvo. Rezultat je pokazao da oko 17% građana Bugarske u dobi između 15 i 55 godina (dakle oko 400.000 ljudi) "razmišlja" da slijedeće godine ode u inozemstvo i potraži posao u nekoj drugoj zemlji Evropske unije. Ali to nije ništa novo jer je već 2008. čak petina stanovnika Bugarske željela napustiti domovinu.

Dieter Emmert, direktor bugarske podružnice njemačke tvrtke Grammer smatra da na njemačkom tržištu rada prije svega tehničari i inženjeri iz Bugarske imaju veoma dobre izgleda. "Njemačka izlazi iz recesije i hitno treba takvu radnu snagu", misli Emmert. On je uvjeren i kako će iskustvo Bugara u Njemačkoj "kasnije biti dragocjeno u razvoju derutne industrije u Bugarskoj". Ali se i on pita, kako će Bugarska kasnije privući te ljude da se vrate u domovinu?

Tim pitanjem se bavi Mila Natudova. Nakon prakse u upravljanju poduzećem u SAD ona danas djeluje u udruzi "Tu i tamo" koja okuplja građane Bugarske koji su se obrazovali u inozemstvu. Ona priznaje kako su mnogi Bugari koji se vrate u domovinu često razočarani silnom birokracijom, ograničenim mogućnostima napredovanja i niskim plaćama. Natudova smatra da se to mora promijeniti kako bi Bugarska bila privlačna za visokokvalificirane osobe. Ali, usprkos svemu tome, "prema našim ispitivanjima ima sve više ljudi koji su naon studija spremni vratiti se u Bugarsku", tvrdi Natudova.

Autori: C. STEFANESCU, N. TSEKOV i A. SCHERLE (Deutsche Welle)